

Bilişim Etiği Dönem Ödevi

Devletlerin internet erişimini sınırlandırmaya yönelik çalışmalarını(internet filtreleri)

COLLABORATORS

	<i>TITLE :</i> Bilişim Etiği Dönem Ödevi	<i>REFERENCE :</i>	
<i>ACTION</i>	<i>NAME</i>	<i>DATE</i>	<i>SIGNATURE</i>
WRITTEN BY	Abdullah AYDEĞER, 040090533 (22536)	18.04.2012	

REVISION HISTORY

NUMBER	DATE	DESCRIPTION	NAME

Contents

1	İnternetin Gelişimi	1
1.1	İnternetin Tarihsel Olarak Gelişim Süreci	1
1.2	Türkiye’de İnternetin Ortaya Çıkışı	2
2	Kontrol Edilemeyen Güç Olarak İnternet	3
2.1	İnternet erişimini engelleme	3
2.2	İçeriği engelleme ve/veya düzenleme	3
2.3	Kullanıcının kendi isteğine bağlı engelleme(tarayıcılar, yazılımlar vb.)	4
2.4	Üzerinde durulacak kısım	4
2.4.1	İrkçı içerik, nefret söylemleri	4
2.4.2	Terörizm aleyhinde propaganda	4
2.4.3	Çocuk pornografisi	4
2.4.4	Müstehcen içerik	5
2.4.5	İnternet korsancılığı	5
2.4.6	Bir şahsa veya kuruma yönelik hakaret veya karalama	5
2.4.7	Zararlı(yasalarca yasak) içerik bulunduran siteler	5
3	İnternet Filtrelerinin Diğer Olası Problemlerle Etkileşimi	6
3.1	İnternet Filtrelerinin Fikri Mülkiyet ile Etkileşimi	6
3.2	İnternet Filtrelerinin İfade Özgürlüğü ile Etkileşimi	6
4	İnternet Filtreleri ile İlgili Uluslararası Sözleşmeler	7
4.1	SOPA(Stop Online Piracy Act) ve PIPA(Protect IP Act)	7
4.2	ACTA(Anti-Counterfeiting Trade Agreement)	7
4.3	HADOPI (Haute Autorité pour la diffusion des œuvres et la protection des droits sur internet)	8
5	Türkiye’deki Durum	9
5.1	İlk Engellemeler	9
5.2	5651 Sayılı Kanun	9
6	Bibliography	10

List of Figures

1.1	TCP-IP Protokolü yapısı	2
4.1	Go Daddy	7
4.2	HADOPI ile korsanlığın yıllara göre azalması	8

Giriş

İnternet sosyal medyanın en son geliştirilen ve günümüzde en yaygın olan araçtır. Eğitsel, eğlendirici ve ticari gibi birçok etkisi ve amacı bulunabilen bir iletişim sistemidir. Bu sistemin meşru amacı yoğun düzeyde enformasyon akışını sağlamaktır. Ayrıca bir iletişim sistemi olarak internet diğer iletişim sistemleri ve araçlarına göre oldukça fazla kitleye ulaşabilmektedir. Bu konuyla alakalı iletişim uzmanı McLuhan'ın 1960lı yıllarda ortaya attığı "kitle iletişim araçlarının dünyayı küresel bir köye dönüştüreceği" teorisi günümüzde internet aracılığıyla tam anlamıyla sağlanabilmiştir. Diğer sosyal iletişim araçlarından farklarından biri de internette eşik bekçisi kavramı bulunmamasıdır. Yani televizyon, gazete gibi medya araçlarında o gün hangi programın yayınlanacağını veya hangi yazının basılacağına karar veren bir kimse (eşik bekçisi) bulunmamasıdır. Diğer bir deyişle internette herkes kendi medyasını gerek blog siteleri kurup, gerek sosyal ağlarda kurabilir. [medya ve toplum]

Chapter 1

İnternetin Gelişimi

1.1 İnternetin Tarihsel Olarak Gelişim Süreci

A.B.D ile Sovyet Rusyanın aralarındaki soğuk savaş döneminde herhangi bir nükleer saldırı karşısında askeri birliklerin birbiriyle iletişiminin kesilmemesi için bir ana bilgisayardaki(günümüzdeki sunucu bilgisayar gibi düşünülebilir) bilgilerin diğer birkaç bilgisayara da aktarılabilmesi düşünülmüştür. Bu amaçla A.B.D Savunma Bakanlığı'nın kuruluşu ARPA bir sistem geliştirip bunu sağlayıp bilgileri 4 ana bilgisayar arasında transfer edebilmiştir. Bu çalışmalar geliştirildikten sonra 1969 yılında ARPANET adıyla bir askeri bilgisayar ağı oluşturulmuştur. Bu ağ ilk internet olarak kabul edilmektedir.[[int tarihi](#)]

ARPANET 1981 yılında CSNET (network of the Computer Science Researchers) ile birleşti. Bu yılda aynı zamanda TCP/IP protokolünü oluşturdu. 1984 yılında ARPANET askeri ve askeri olmayan araştırmalar için ikiye ayrıldı. ARPANET işlevini 1990 yılında yitirdi ve bu yılda birçok ağ bağlantısı TCP/IP iletişimi gerçekleşti ki buna da 'internet' denmeye başlandı.[[int gelişimi](#)]

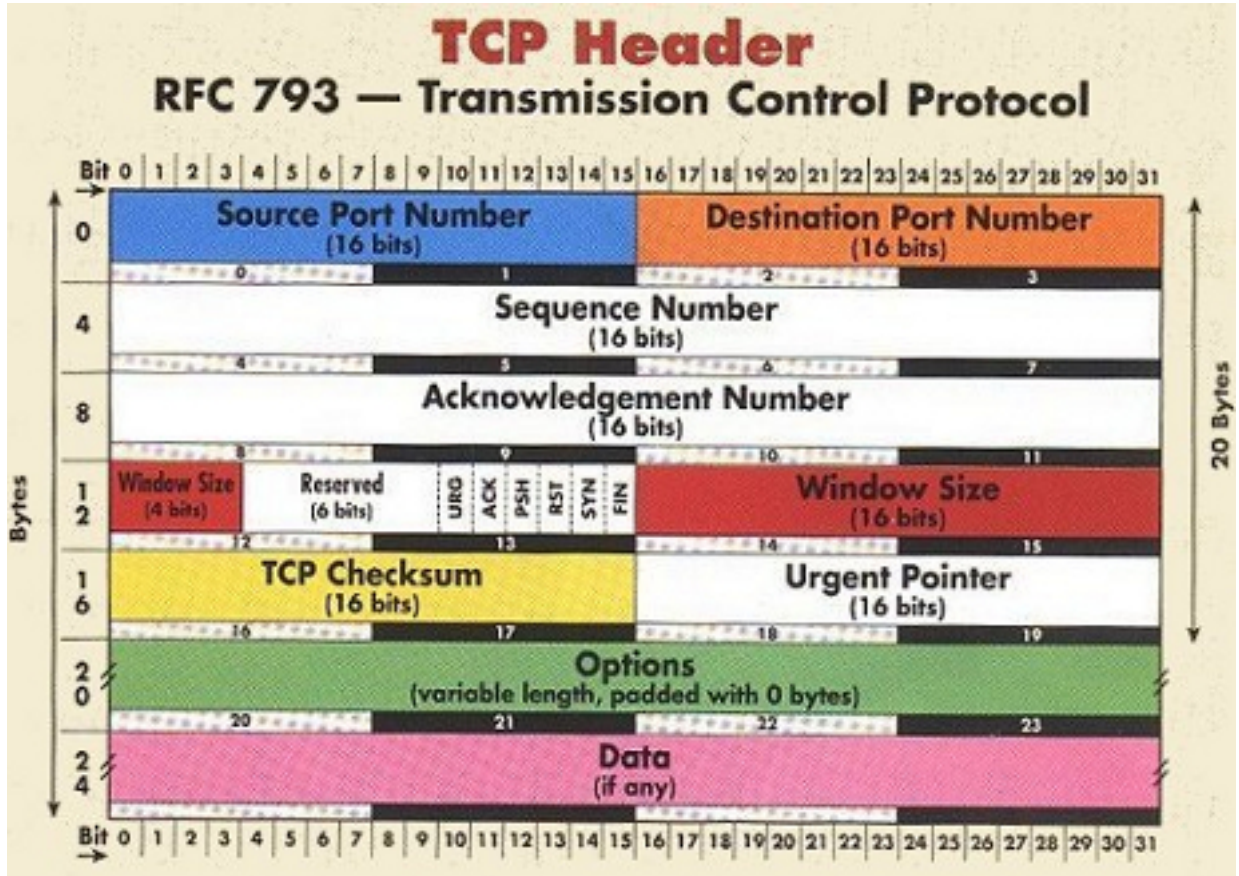

Figure 1.1: TCP-IP Protokolü yapısı

1.2 Türkiye’de İnternetin Ortaya Çıkışı

Türkiye’ye internet ilk olarak 1993 yılında TÜBİTAK-ODTÜ ortaklığında getirilmiştir. 64kbit/sn hızlı bu internet yaklaşık 1 yıllık bir zaman dilimi ülkemizin tek internet çıkışı olarak bulunmuştur. Bundan sonra 1994 yılında Ege Üniversitesi, 1995 Bilkent ve Boğaziçi, 1996 yılında da İTÜ bağlantıları sağlanmıştır. [\[Türkiye’de internet\]](#)

Chapter 2

Kontrol Edilemeyen Güç Olarak İnternet

İnternetin gelişimi tarihsel olarak ele alındıktan sonra internetin gücünün de tarihsel olarak örnek olaylarla gücüne bakmamız gerekmektedir. İlk zamanlar internet yalnızca belli bir kesime hizmet etmiştir. Daha sonraları halka açılan internet giderek yaygınlaşarak günümüzde dünya üzerinde 2.1milyar kullanıcı sayısına ulaşmış olup Türkiye'nin bu rakamdaki payı ise 30milyon kullanıcı kadardır.[[int. kullanıcı sayısı](#)]

Bu kadar fazla sayıda insana ulaşabilen bir iletişim aracının gücüne örnek olabilecek birkaç olay olarak; Mısır'daki ayaklanmalar ve Hüsnü Mübarek'in devrilmesi, Wall Street Journal eylemleri vs. . .

İnternetin insanlardaki olumlu gücüne değinmişken, olumsuz taraflarını da es geçmemek gerekir. İnternetin olumsuz yanlarından birkaçı olarak; kumar, pornografi, kaçak ticaret gösterilebilir. Devletler de internetin bu olumsuz yanlarının farkına vardıklarından internete erişime ait sınırlandırmalar getirmektedir. Bu sınırlandırmaları ise şu şekilde alt gruplara bölebiliriz.[[internet yasakları](#)]

- İnternet erişimini engelleme
- İçeriği engelleme ve/veya düzenleme
- Kullanıcının kendi isteğine bağlı engelleme(tarayıcılar, yazılımlar vb.)

2.1 İnternet erişimini engelleme

İnternete erişmek günümüzde insanın temel hakları arasında görülse de bazı ülkelerdeki insanların internete erişmesi devlet tarafından engellenmiştir. İnternete erişmek BBC'nin 26 farklı ülkedeki 27 bin ergen üzerinde yapılan araştırmaya göre de bir insanın temel hakkıdır.[[BBC-insan hakları](#)]

İnternete erişimi engellemeyle ilgili OSCE(Organization for Security and Co-operation in Europe) tarafından yapılan araştırmada katılımcı devletlerden yalnızca %12.5 lik bir kısmı internete erişimin hukuki açıklamasının var olduğunu savunuyor. Bunlara örnek olarak Azerbaycan, herhangi bir internet sağlayıcısının Azerbaycan Devleti'nin yasalarını ihlal edebileceğini, ayrıca korumasız bilgisayarların da internete bağlanıp zarar görebileceğini öne sürmüştür. İnternete erişimin yasal olarak engellenebileceğini savunan diğer ülkeler(%12.5'un içindekiler) de Fransa, Letonya, Litvanya, Portekiz, Ukrayna ve Türkmenistan.[[internet yasakları](#)]

2.2 İçeriği engelleme ve/veya düzenleme

Bu filtre birçok ülkede uygulanmaktadır. İçerik engellenmenin nedeni ise genelde uyuşturucu kullanımı, çocuk pornosu, kumar gibi konulardan dolayıdır. Bu filtrenin yasal olarak açıklamasının OSCE'nin araştırmasının yapıldığı ülkelerin %80'den fazlasında var olduğu tespit edilmekle beraber yalnızca Kırgızistan'da böyle bir yasa görülememiştir. Bu filtrenin uygulandığı ülkelere biri olan Bulgaristan'da din aleyhinde site yapmak suç kabul edilmektedir. Bir diğer örnek olarak Litvanya'da ırkçı veya nefret söylemi içeriği bulunan siteler Ceza Hukukunca yasaklanmıştır. Litvanya'da 2007-2010 yılları arasında 173kişi bu sebepten dolayı incelenmiştir. Türkiye'de de benzer şekilde terörist faaliyet gösteren sitelerin yayınlanması yasaktır.[[internet yasakları](#)]

İnternete erişimi engellemeyle ilgili OSCE(Organization for Security and Co-operation in Europe) tarafından yapılan araştırmada katılımcı devletlerden yalnızca %12.5 lik bir kısmı internete erişimin hukuki açıklamasının var olduğunu savunuyor. Bunlara örnek olarak Azerbaycan, herhangi bir internet sağlayıcısının Azerbaycan Devleti'nin yasalarını ihlal edebileceğini, ayrıca korumasız bilgisayarların da internete bağlanıp zarar görebileceğini öne sürmüştür. İnternete erişimin yasal olarak engellenebileceğini savunan diğer ülkeler(%12.5'un içindekiler) de Fransa, Letonya, Litvanya, Portekiz, Ukrayna ve Türkmenistan.[[internet yasaklari](#)]

2.3 Kullanıcının kendi isteğine bağlı engelleme(tarayıcılar, yazılımlar vb.)

Bu tür filtreler de devletlerin internet kullanıcıları için hazırladığı veya bazı firmaların hazırladığı yazılımlar olarak değerlendirilebilir. Bazı devletler vatandaşlarına para karşılığı veya bedava olarak bu tür özel filtreleri sunabilmekte olup, bu filtrelerin kontrolünü genelde internet kullanıcılarına bırakmaktadır. Örnek olarak Türkiye'deki TNET'in sağladığı güvenli internet hizmeti paketi verilebilir ki bu paketteki özellikler: [[güvenli internet](#)]

- Bilgisayarınıza yazılım yüklemenize gerek yoktur.
- Size Aile Profili ve Çocuk Profili olmak üzere iki alternatif sunar.
- İsteddiğiniz zaman Güvenli İnternet Hizmetini alabilir, istediğiniz zaman profilinizi değiştirebilir, isterseniz bu hizmetten vazgeçebilirsiniz.

2.4 Üzerinde durulacak kısım

Bu alt başlıklardan benim esas olarak ilgileneceğim kısmı 2. başlıktır. İçerik engelleme veya düzenlemeye sebep olabilecek nedenler olarak aşağıdaki maddeler gösterilebilir:[[internet yasaklari](#)]

- İrkçi içerik, nefret söylemleri
- Terörizm aleyhinde propaganda
- Çocuk pornografisi
- Müstehcen içerik
- İnternet korsancılığı
- Bir şahsa veya kuruma yönelik hakaret veya karalama
- Zararlı(yasalarca yasak) içerik bulunduran siteler

2.4.1 İrkçi içerik, nefret söylemleri

Bu tür içeriği bulunan siteler insanlar arasında ayrımcılığı yayıp, insanları birbirine düşman edebileceği için engellenebilmektedir.

2.4.2 Terörizm aleyhinde propaganda

Terörist içerikli sitelerde uluslararası anlamda kabul görmeyen, engellenen veya engellenmesi gereken sitelerdir. Çünkü bu tür siteler doğrudan devletleri hedef alıp o doğrultuda işlev göstermektedirler.

2.4.3 Çocuk pornografisi

Bu tür siteler çocukların kötü amaçla kullanımını ve toplum hayatını kötü yönden etkileyebileceği için engellenebilmektedir.

2.4.4 Müstehcen içerik

Müstehcen içerikli siteler genelde çocuklar için girilmesi uygun olmayan sitelerdir. Devletler de genelde bu konuda ergin bireyler yerine çocuklara filtreler koymaktadır. Örnek olarak okul kütüphanelerindeki(bunlara örnek olarak CIPA ilerde anlatılacaktır) filtreler gösterilebilir.

2.4.5 İnternet korsancılığı

İnternet korsancılığı fikri mülkiyet ile alakalı bir konudur. Günümüzde oldukça gelişen internet korsancılığı yüzünden birçok yazılı veya görsel eserin telif hakkı çığnlenmektedir. Bu yüzden bazı ülkelerde bu tür siteler filtrelenebilmektedir (erişimi engellenebilmektedir). İnternet korsancılığına karşı ACTA, SOPA gibi yasalar bulunmaktadır. İleriki kısımlarda bu konulara değinilecektir.

2.4.6 Bir şahsa veya kuruma yönelik hakaret veya karalama

Bu tür durumlar çoğu ülkede, hakkında hakaret edilen birey ya da kurum mahkeme yoluyla siteyi kapattırabilir veya o içeriği kaldırtabilir. Türkiye’de Adnan Oktar’la ilgili bunun birçok örneği bulunmaktadır.

2.4.7 Zararlı(yasalarca yasak) içerik bulunduran siteler

Bu sitelere örnek olarak kullanılması veya gerçekleştirilmesi yasalarla yasaklanmış olan bomba veya uyuşturucu yapımını anlatan siteler verilebilir.

Chapter 3

İnternet Filtrelerinin Diğer Olası Problemlerle Etkileşimi

3.1 İnternet Filtrelerinin Fikri Mülkiyet ile Etkileşimi

İnternette yazarların telif hakkını almış olduğu birçok yayın, kitap veya yönetmeninden oyuncusuna birçok insanın emek harcayarak çektiği filmler gibi birçok sanat eseri ulaşılabilir durumdadır. Bu gibi durumlar günümüzde site sahipleri ve telif hakkı sahipleri arasında sorun yaratmaktadır. 2000’li yıllara kadar pek önemsenmeyen konularda Türkiye’de 2000’li yıllarda birçok dava açılmış olup, kapatılan(erişime engellenen) siteler olmuştur. Bu olaylardan birkaç örnek aşağıdaki gibi verilebilir:

- Ankara 1.Sulh Ceza Mahkemesi tarafından 2007 yılında Film veritabanı olan imdb.com kapatıldı. Ancak engellenmek istenen adres yanlış yazıldığından bu karar fiilen uygulanamamıştır. [[internet kavramı](#)]
- Ocak 2012 tarihinde Megaupload.com sitesinin Amerikan federaller tarafından basılıp kapatılması ve şirketin kurucularının göz altına alınması. [?]
- Digtürk’ün Blogger.com’daki blogların bazılarında Digtürk’ün haklarını elinde bulundurduğu Lig TV maçlarını yayınlama hakkını internet üzerinden korsan olarak yayın yapan sitelerin adresini veren yazılar bulmasının ardından dava açarak Blogger.com’u 2008 yılında kapattırmıştır. Çok fazla tepki toplayan bu engelleme yaklaşık 10 gün sonrasında kaldırılmıştır. [[internet kavramı](#)]

3.2 İnternet Filtrelerinin İfade Özgürlüğü ile Etkileşimi

İnternet filtreleriyle ilgili önemli bir tartışma konusu da insanların internette istediği gibi, özgür bir şekilde düşüncelerini ifade edebiliyor edemeyeceğidir. Bu konuda ifade özgürlüğü nereye kadar olacak sorusu önemlidir. Yani bir kişi başka bir şahıs hakkında hakaret edecek derecelerde sözler yazıp sonra da bunu ifade özgürlüğü kapsamında alınıp alınamayacağıdır. Bu konuyla ilgili birkaç örnek aşağıdaki gibidir:

- Google groups üzerinden ve wordpress.com yoluyla Adnan Oktar’ın kişilik haklarına tecavüz ve bunun sonucunda bu sitelerin kapatılması. Daha sonradan iki sitede tekrar açılmıştır.[[internet kavramı](#)]
- Bağımsız basın (Indymedia-İstanbul) sitesinin Türklüğe hakaret suçuyla engellenmesi. [[internet kavramı](#)] Böyle bir olay gerçekte olmadığı iddia edilse de, olmuşsa da ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilebilir.
- Digtürk’ün Blogger.com’daki blogların bazılarında Digtürk’ün haklarını elinde bulundurduğu Lig TV maçlarını yayınlama hakkını internet üzerinden korsan olarak yayın yapan sitelerin adresini veren yazılar bulmasının ardından dava açarak Blogger.com’u 2008 yılında kapattırmıştır. Çok fazla tepki toplayan bu engelleme yaklaşık 10 gün sonrasında kaldırılmıştır. [[internet kavramı](#)]

Chapter 4

İnternet Filtreleri ile İlgili Uluslararası Sözleşmeler

4.1 SOPA(Stop Online Piracy Act) ve PIPA(Protect IP Act)

SOPA kısaca internette korsan içerikleri engellemek için çıkartılmaya çalışılan bir yasadır. Bu yasa sayesinde yasadışı materyallerin bulunduğu sitelere erişim yasağı getirebilme yetkisi geliyor. ABD’de görüşülen bu yasa tasarısı kabul edilip kanunlaşması halinde dünya çapında büyük bir sansür gerçekleşeceği iddia ediliyor. Çünkü bu yasa kapsamında yalnızca ABD’deki siteler değil diğer ülke siteleri de engellenebilecek. Bu yasaı savunan ve destekleyen Go Daddy isimli domain şirketi internet kullanıcıları tarafından tepki görmüş olup 100bine yakın kullanıcı domainini başka firmalara taşımıştır. [SOPA]

Figure 4.1: Go Daddy

SOPA ve PIPA korsancılığa karşı yasa tasarısının 2 versiyonu gibi düşünülebilir. PIPA Protect IP Act(Ekonomik Yaratıcılığa Yönelik Gerçek Çevrimiçi Tehditlerin Önlenmesi ve Fikri Mülkiyet Hırsızlığı Yasası) kısaltmasıdır. SOPA’dan sonra 2011 yılında senato’ya tanıtıldı. PIPA kabul edilseydi federal hükümet anayasaya aykırı derecede Amerikan internetine müdahale hakkı verecek, site sahipleri site kullanıcılarının site üzerinde yaptığı herşeyden sorumlu tutulacaktır. Ancak PIPA da SOPA gibi büyük tepki topladığından kabul edilmemiştir. [PIPA]

4.2 ACTA(Anti-Counterfeiting Trade Agreement)

SOPA ve PIPA yasasından sonra A.B.D’de ACTA yasa tasarısı gündeme getirilmiştir. ACTA’nın kabul edilmesini savunanların bahsettiği maddeler şöyle sıralanabilir:[ACTA]

- Mantıklı ve dengeli bir anlaşma

- Ticari anlamdaki ihlallerle ilgilenmekte
- Sadece fikri mülkiyet hakları çerçevesinde
- Halkın güvenliğini koruma içerikli

Görüldüğü üzere ACTA'nın savunucuları bu yasayı çok yararlı ve gerekli bir yasa olarak göstermesine karşın büyük bir çoğunluk ACTA'nın karşısında durmaktadır. Bu yasanın karşısında olanların savunduğu görüş ise, ACTA'nın tüm telif hakkı lobileri zorlamasıyla ABD'nin uluslararası platforma taşıdığı bir anlaşma olması ve bu anlaşma yüzünden internet servis sağlayıcıları için altyapıları üzerinden gerçekleşen ihlalleri ve bunları gerçekleştirenleri ilgili makamlara bildirme zorunluluğu öngörülmesidir. Ayrıca bu ilgili makamlara bildirme özel yaşamın gizliliğini tehdit etmektedir.[ACTA2]

4.3 HADOPI (Haute Autorité pour la diffusion des œuvres et la protection des droits sur internet)

HADOPI telif haklarının internette de uygulanması olarak gösterilebilir. Bu yasa Fransa'da çıkartılmış olup Fransa'da çıkartıldığı 2012 yılındaki yasal olmayan dosya yüklemeleri 2011 yılına göre azalmıştır. Aşağıdaki grafikte de görülmektedir.[HADOPI]

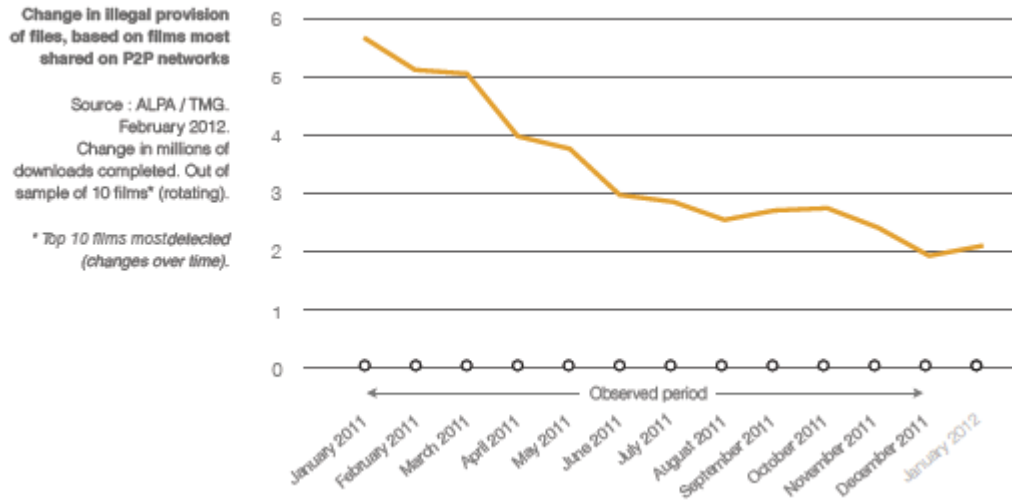

Figure 4.2: HADOPI ile korsanlığın yıllara göre azalması

Ancak bu yasa da internete erişmekten mahrum bıraktığı için kimi kısım tarafından eleştirilmiştir.

Chapter 5

Türkiye'deki Durum

5.1 İlk Engellemeler

Türkiye'de bilgisayar suçlarına ait ilk düzenleme Ceza Kanunu'nun bazı maddelerini değiştiren 3756 sayılı kanun ile 1991 yılında yapılmıştır. Eski ceza kanununda "Bilişim Alanında Suçlar" başlığında yapılan düzenleme 26.09.2004 tarihinde 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nun 10.bölümünde aynı başlık altında ele alınmıştır. 10.bölümün 243-245 arasındaki maddelerinde bilişim sistemine girme, sistemi engelleme, verileri yok etme veya değiştirme, sistem kullanılarak yapılan hırsızlık ve dolandırıcılık suçları düzenlenmiştir. İnternet ortamındaki yayınlardan dolayı oluşan hukuki problem ise ilk olarak 5680 sayılı Basın Kanunu'na 15.05.2002 tarih 4756 sayılı kanunun 26. Maddesi ile eklenen Ek Madde 9da yapılmıştır. Ancak tüm bu düzenlemeler yeterli olmadığı tespit edildiğinden eleştiriler sonucu 2007 yılında 5651 sayılı kanun çıkartılmıştır. [[Türkiye'de durum](#)]

5.2 5651 Sayılı Kanun

Bu kanun internet ortamındaki yapılan yayınların düzenlenmesi ve bu yayınlar yoluyla işlenen suçların belirlenip bu suçlarla mücadele edilmesi hakkındadır. Bu kanunun çıkarılış iki amacından ilki içerik sağlayıcıların sorumluluklarını belirlemek olup diğer amacı ise internette işlenen suçlarla ilgili düzenlemeler koymaktır. Ancak yasaya karşı çıkanlar yasanın problemleri dört çatı altında toplamaktadır. Bunlar; yasanın doğru olmayan şekilde uygulanması, yasada uygulanırken problemlere yol açacak şekilde eksiklikler bulunması(buna örnek olarak yasaklanan blog siteleri, içerikleri kaldırıldığı halde yasağı kalkmayan siteler gösterilebilir), yasanın yeni teknolojilere uygun olmaması ve yasanın engelleme daha doğrusu sansür amacıyla getirilmiş olup temel hedefin özgürlüklerin kısıtlanması olduğunu düşünmeleridir. [[Yasa no:5651](#)]

Chapter 6

Bibliography

- [ACTA] *Anti-Counterfeiting Trade Agreement (ACTA) -- Why You Should Support It*(<http://www.inta.org/Advocacy/Documents/ACTA%20-%20Why%20You%20Should%20Support%20It%202012.pdf>), 4, 2012.
- [ACTA2] "İnterneti sansürün yeni adı: ACTA " (<http://www.cnnturk.com/2012/bilim.teknoloji/teknoloji/02/11/interneti.sansurun.yeni.adi.acta/648732.0/index.html>), 2012.
- [BBC-insan haklari] *Internet access is 'a fundamental right'* (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8548190.stm>), 2010.
- [HADOPI] *Hadopi*(http://www.hadopi.fr/sites/default/files/page/pdf/note17_en.pdf), 2012.
- [PIPA] *PIPA Nedir?*(<http://www.ubuntu-tr.net/2012/01/19/ceviri-pipa-nedir/>), 2012.
- [SOPA] *SOPA nedir?*(<http://teknoloji.milliyet.com.tr/sopa-nedir-/internet/haberdetay/18.01.2012/1490608/default.htm>), 2012.
- [Türkiye'de durum] Jale Sarmaşık, *İnternet ve Hukuk (Görkem İldaş İ.T.Ü Medya ve Toplum ders notları)*, 20-23.
- [Türkiye'de internet] Hamza ÇAKIR and Hakan TOPÇU, *BİR İLETİŞİM DİLİ OLARAK İNTERNET*([http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_19/4-%20\(71-96.%20syf.\).pdf](http://sbe.erciyes.edu.tr/dergi/sayi_19/4-%20(71-96.%20syf.).pdf)), 4-5, 2005.
- [Yasa no:5651] *BİLİŞİM RAPOR*(http://www.emo.org.tr/ekler/494087eea3febe3_ek.pdf), 23-26, 2012.
- [guvenli internet] *Güvenli İnternet Hizmeti*(www.ttnet.com.tr/guvenliinternet)
- [int gelismisi] *HISTORICAL DEVELOPMENT OF THE INTERNET*(<http://sunsite.univie.ac.at/Projects/didaknet3/history.htm>)
- [int tarihi] R. Orçun Madran, *İnternet ve Hukuk*(<http://www.baskent.edu.tr/~omadran/eskiweb/yayinlar/internethukuk>), 2.
- [int. kullanıcı sayısı] *BİR İLETİŞİM DİLİ OLARAK İNTERNET*(<http://www.eskelimhaber.com/haber/1490/17/turkiyede-kac-internet-kullanicisi-var>), 2012.
- [internet kavrami] Yaman Akdeniz and Kerem Altıparmak, *İnternet girilmesi tehlikeli ve yasaktır* (<http://www.ihop.org.tr/dosya/yayin/rl.pdf>), 44-48, 2008.
- [internet yasaklari] *Freedom of Expression on the Internet*(<http://www.osce.org/fom/80723>), 37-40, 136-138, 186-187, 2005.
- [medya ve toplum] Görkem İldaş, *İnternet ve Yeni Medya*(*Medya ve Toplum ders notları*), 90-91, 2012.